

Kyrkan och torah *del 11*

Ett rike av präster

Sven Reichmann har kommit in på slutvarvet av sin uppmärksammade artikelserie om kyrkan och torah. I detta näst sista avsnitt behandlar han Israels kallelse, att vara "ett rike av präster". Vad innebär detta? Han tar också upp frågan om vi kristna hedningar har något gemensamt med Jobs vänner?

När Herren steg ner på Sinai och slöt förbund med Israel gav han folket en uppgift och en kallelse. Uppgiften var att leva efter torah.

Kallelsen uttrycks dock på ett annat sätt:

Ni skall för mig vara ett rike av präster och ett heligt folk. (2 Mos 19:6)

En av Israels stammar – Levi – fick ge upphov till präster, leviter och andra tempeltjänare. Dessa verkade för Israels folks räkning. Men i den kallelse som Herren gav görs *hela folket* till präster, alltså talas det här om ett annat prästerskap än det levitiska. Inom nutida judendom ser man folkets kallelse som en uppgift i att gå före de andra folken vad beträffar insikt och efterlevnad av torah. Att studera torah har blivit som en offertjänst sedan templet förstördes.

Ja, många folk skall gå i väg och säga: "Kom, låt oss gå upp till Herrens berg, till Jakobs Guds hus. Han skall undervisa oss om sina vägar, så att vi kan vandra på hans stigar." Ty undervisning (= torah) skall gå ut från Sion, Herrens ord från Jerusalem. (Jes 2:3)

Ordet präst heter *kohén* på hebreiska. Ordet finns ungefär 750 gånger i GT. Nästan alltid syftar ordet på en person som representerar andra inför Gud. Inom Israel skulle dessa vara av Levi stam. Men ordet används också undantagsvis i en annan mening:

Sadok, Ahitubs son, och Ahimelek, Ebjatars son, var präster, och Seraja var sekreterare. Benaja, Jojadas son, hade befälet över kereteerna och peleteerna. Och Davids söner var präster. (2 Sam 8:17-18)

Davids söner var inte tempelpräster utan de var Davids närmaste medarbetare. Detta är också en betydelse i Israels kallelse till prästerskap. Folket ska vara Guds närmaste medarbetare. Så långt jag kan se finns det bara en text – utom själva kallelsen – som handlar om hela folkets prästerskap.

Främlingar skall stå redo att föra era hjordar i bet, utlänningar skall åt er bruka era åkrar och vingårdar. Och ni skall kallas "Herrens präster", man skall säga om er: "Vår Guds tjänare". Ni skall få njuta av hednafolkens skatter och berömma er av deras härlighet. (Jes 61:5-6)

Här inträffar något så ovanligt som att GT återger vad hednafolken har att säga. Dessa – inte Gud – kallar Israel för "Herrens präster" och till och med för "Vår Guds tjänare". Vad har hänt? Vart har judehat och antisemitism tagit vägen? Och hur har Israel kunnat bli Herrens präster, de som inte ens velat erkänna Jesus som Messias? Vi backar lite i texten. De som är förtrogna med NT ser att detta delvis är den text som Jesus läste i Nasarets synagoga.

Herrens, Herrens Ande är över mig, ty Herren har smort mig till att predika glädjens budskap för de ödmjuka. Han har sänt mig att förbinda dem som har ett förkrossat hjärta, att ropa ut frihet för de fångna och befrielse för de bundna, till att predika ett nådens år från Herren och en hämndens dag från vår Gud, för att trösta alla sörjande, för att låta de sörjande i Sion få huvudprydnad i stället för aska, glädjens olja i stället för sorg, lovprisningens klädnad i stället för en modfälld ande. Och de skall kallas "rättfärdighetens terebinter", planterade av Herren till hans förhålligande. (Jes 61:1-3)

Jesus slutade läsa när han kom till "en hämndens dag från Gud". Där började nämligen hans återkomst beskrivas. Också här säger hedningarna märkvärdiga saker om Israel. De beskrivs som "rättfärdighetens terebinter, planterade av Herren till hans förhålligande". Gud har alltså till sist lyckats så bra med sitt judiska projekt att han skördar allmän beundran. Och han måste ha lyckats lika bra med hedningarna. Vad har hänt?

Vad gör en präst?

Präster finns bara inom ramen för förbundet på Sinai. Prästens uppgift är att bringa försoning. Detta kan endast ske genom någon sorts offer. Så här heter det om Israels präster:

Och prästen skall bringa försoning för hela Israels menighet, och de skall få förlåtelse. Det var en synd av misstag, och de har burit fram sitt offer, ett eldsoffer åt Herren och sitt syndoffer inför Herrens ansikte för sitt misstag. (4 Mos 15:25)

Jesu prästtjänst handlade också om att han bringade försoning genom ett personligt offer. Folkets prästtjänst måste i någon mening vara av samma slag. Den får troligen sin förklaring i de löften som Gud gav till Abram när denne fick kallelsen att utvandra till Kanaans land.

Herren sade till Abram: "Gå ut ur ditt land och från din släkt och din fars hus och bege dig till det land som jag skall visa dig. Där skall jag göra dig till ett stort folk. Jag skall välsigna dig och göra ditt namn stort, och du skall bli en välsignelse. Jag skall välsigna dem som välsignar dig och förbanna den som förbannar dig. I dig skall alla släkter på jorden bli välsignade." (1 Mos 12:1-3)

Slutets dramatik

I förra avsnittet såg vi att historien slutar med att Israel har återkommit till sitt land efter en världsvid förskingring där folket har utstått förföljelse eller fiendskap överallt. När de väl kommit tillbaka kommer hednafolken att göra ett gemensamt angrepp på Israels folk och land. När de ser ut att lyckas kommer Herren för att döma både Israel och folkets fiender.

Se, Herrens dag kommer! Då skall man dela bytet bland er. Ty jag skall samla alla hednafolk till strid mot Jerusalem. Staden kommer att intas, husen plundras och kvinnorna våldtas. Halva staden skall föras bort i fångenskap. Men återstoden skall inte bli utrotad. Sedan skall Herren gå ut i strid mot dessa hednafolk, så som han stred förr på drabningens dag. På den dagen skall han stå med sina fötter på Oljeberget, mitt emot Jerusalem, österut. Och Oljeberget skall delas mitt itu, från öster till väster, till en mycket stor dal genom att ena hälften av berget viker undan mot norr och andra hälften mot söder. Och ni skall fly ner i dalen mellan mina berg, ty dalen mellan bergen skall sträcka sig till Asel. Ni skall fly som när ni flydde för jordbävningen på Ussias, Juda kungs, tid. Då skall Herren, min Gud, komma och alla heliga med dig. (Sak 14:1-5)

Nu kommer Herren (YHWH) själv för att döma. Då måste Israel i djupaste bestörtning konstatera att det ändå var/är Jesus som är Messias. De angripande hedningarna måste till sin förfäran se att Herren kommer för att rädda Israel. Alltså var Israel fortfarande Herrens utvalda folk trots allt vad kyrkofäder och kristna teologer påstått. För båda parter blir det en dag av djupaste förkrosselse.

Det är i denna situation som Israels prästtjänst kan komma till synes. Men först måste Israel renas genom att be Herren om förlåtelse. Märkligt nog finns deras syndabekännelse och trosbekännelse redan nedskrivna av profeten Jesaja:

Vem av oss trodde på det vi hörde, för vem var Herrens makt uppenbar? Som en späd planta växte han upp inför oss, som ett rotskott ur torr mark. Han hade inget ståtligt yttre som drog våra blickar till sig, inget utseende som tilltalade oss. Han var föraktad och övergiven av alla, en plågad man, van vid sjukdom, en som man vänder sig bort ifrån. Han var föraktad, utan värde i våra ögon.

Men det var våra sjukdomar han bar, våra plågor han led, när vi trodde att han blev straffad, slagen av Gud, förnedrad. Han blev pinad för våra brott, sargad för våra synder, han tuktades för att vi skulle helas, hans sår gav oss bot. Vi gick alla vilse som får, var och en tog sin egen väg, men Herren lät vår skuld drabba honom. Han fann sig i lidandet, han öppnade inte sin mun. Han var som lammet som leds till slakt eller tackan som är tyst när hon klipps, han öppnade inte sin mun. (Jes 53:1-7, Bibel 2000)

Teologer och andliga ledare har i det oändliga diskuterat vem texten handlar om. Vem är "han"? Den diskussionen ledde inte till något entydigt svar. Israel sa att Herrens tjänare i många andra texter är Israels folk.

Vem är så blind som min tjänare och så döv som min budbärare som jag sänder i väg? Vem är så blind som min förtrogne, så blind som Herrens tjänare? Du har sett mycket, men inte tagit vara på det, fastän öronen är öppna, lyssnar ingen. (Jes 42:19-20)

Denna text handlar inte om Messias utan om Israel. Men eftersom Israel och Herren sedan Sinai står i ett förbund med varandra kan betydelsen växla. I Jesajas kapitel 53 är det bättre att man frågar vem det är som talar. *Vem är "vi"*? Den frågan kan nämligen *bara* besvaras med "Israel". Texten är alltså Israels bekännelse.

Hedningarnas försoning

Hur går det då för de angripande hedningarna? Kan de be om förlåtelse på samma sätt som Israel? *Nej, den möjligheten är stängd eftersom Herren redan lovat Abraham att förbanna alla som förbannar Israel.* Judar i försakingringen blev förföljda och föraktade och nu har hedningarna samfällt gått till angrepp, kanske för att utrota Israel som påstås vara roten till allt ont.

Då kan Israel bringa försoning med ett personligt offer genom att be Herren att förlåta hedningarna i stället för att förbanna. Detta slut är inte självklart. Israel måste ha möjligheten att handla efter kärlekens villkor – alltså i full frihet. Men när hedningarna till sist kallar Israel för "Herrens präster" och "rättfärdighetens terebinter" har de antagligen fått nåd från Kristus genom den enda part i dramat som kan välja nådens väg för deras räkning.

Jesaja beskriver i kapitel 60-62 det fridsrike som ska komma efter domen. Själva upptakten beskriver han också så här:

Våra överträdelser inför dig är många, våra synder vittnar emot oss. Ja, våra överträdelser har vi för våra ögon, vi känner våra missgärningar. Vi har gjort uppror och förnekat Herren, vi har vikit bort från vår Gud. Vi har talat förtryck och upproriskhet, lögnaktiga ord som vi tänkt ut i våra hjärtan har vi fört fram. Rättvisan trängs tillbaka, rättfärdigheten står långt borta, ja, sanningen vacklar på torget, det som är rätt kan inte komma fram. Sanningen har försvunnit, och den som vänder sig ifrån det onda blir plundrad. Detta såg Herren, och det misshagade honom att ingen rättvisa fanns. Han såg att ingen trädde fram, han förundrade sig över att ingen grep in.

Då hjälpte honom hans egen arm, och hans rättfärdighet understödde honom. Han klädde sig i rättfärdighet som i ett pansar och satte frälsningens hjälm på sitt huvud. Han klädde sig i hämndens dräkt som i en livklädnad och svepte in sig i nitälskan som i en mantel. Efter deras gärningar skall han vedergälla dem. Vrede över hans motståndare, vedergällning över hans fiender. Kustländerna skall han vedergälla för vad de har gjort. Så skall man frukta Herrens namn i väster och hans härlighet där solen går upp. När fienden bryter fram lik en flod, skall Herrens Ande driva honom på flykten.

Återlösaren skall komma till Sion och till dem i Jakob som vänder om från sin överträdelse, säger Herren. Detta är det förbund som jag å min sida gör med dem, säger Herren: Min Ande som är över dig, och mina ord som jag har lagt i din mun skall inte vika ur din mun eller ur dina barns eller barnbarns mun från nu och till evig tid, säger Herren. (Jes 59:12-21)

Med Israel kommer Herren att sluta ett Andens förbund till evig tid som ett tecken på att syndens epok har tagit slut. Det är mot den bakgrunden man kan se hednafolkens hyllning till Israel. Torahn som gavs till Israel har fram till detta slut hållit samman folket och har dessutom gett Israel en möjlighet att både ta emot och ge förlåtelse. Och Herren har velat ha det så.

Ty Gud har gjort alla till fångar under olydnaden för att sedan förbarma sig över alla. O vilket djup av rikedom och vishet och kunskap hos Gud! Hur outgrundliga är inte hans domar och hur outrannsakliga hans vägar. (Rom 11:32-33)

När syndens makt är bruten kommer torah (= undervisning om Gud) att ges till alla,

utan hot om straff utan enbart som välsignelse.

Det är kanske en händelse att detta slut på historien liknar slutet på Jobs bok. Gud kom där i en "stormvind" överraskande in i händelsernas mitt. Först fick Job bekänna att han inte hade all kunskap. Hans oerhörda lidande fick inte den förklaring som han hade krävt medan det pågick. Men han fick i stället kontakt med Guds själv. När Job omvänt sig talade Gud med vrede till de tre vännerna eftersom dessa hade sagt till Job att Gud hade straffat honom.

Tag er därför nu sju tjurar och sju baggar och gå till min tjänare Job och offra dem som brännoffer för er, och min tjänare Job skall be för er. Jag skall visa nåd mot honom och inte göra mot er som er dårskap har förtjänat. Ty ni har inte talat om mig vad som är rätt, så som min tjänare Job har gjort." (Job 42:8)

När Job bad för sina vänner upprättades han av Gud. Så fick han bli som en präst för sina vänner till sist. På samma sätt som Jobs vänner underkände Jobs förhållande till Gud har den kristna kyrkan dödförklarat Israels förhållande till Israels Gud. Tänkvärt, inte sant?

Sven Reichmann